

**Történeti földrajzi nevek
és
vaktérképek
a középkori történeti szigorlat anyagából**

**PPKE BTK Medievisztika Tanszék
Piliscsaba 2005.**

Gyakorló vaktérképek a középkori történelem tanulásához

Feladat: az itt található földrajzi névanyagnak a vaktérképekre elhelyezése történelmi atlaszok segítségével. A folyók megtanulása azért fontos, mert a vízrajz adja majd a viszonyítási pontokat. A nevet úgy kell beírni, hogy egyértelmű legyen, az elágazásoknál melyik folyóról van szó! A folyómenti városokat lehetőleg egyértelműen a jobb vagy a bal partra lokalizálják! Tájak meghatározásakor is jól lehet tájékozódni a vízrajz alapján. Tájegységek elhelyezkedését, határait, szomszédait, stb. szöveges meghatározás formájában is érdemes megtanulni. Jegyzetelésre bőséges hely maradt a szöveges oldalakon. Figyelem! A vaktérképek nem azonos léptékkel készültek!

Történelmi (nem csak középkori) atlaszok

Vidal-LaBlache: Atlas général. Paris, 1928. Főleg a tudománytörténeti szempont indokolja bemutatását: az első korszerű történelmi atlasz, az Annales-kör szemléletének megfelelő fel fogásban.

Putzger: Historischer Weltatlas. Wien, 1877. (és még sok kiadás) Az osztrák iskolák számára több változatban kiadott atlasz, (viszonylag könnyen hozzáférhető!) a 95. kiadástól kezdve helynévmutatóval is ellátva, ami nagyban növeli értékét.

Westermann's Grosser Historischer Weltatlas. szerk.: Stier, Hans-Eric et al. Braunschweig, 1956. 1963. 1976. A németországi iskolák számára készült, helynévmutatóval is felszerelt kitűnő atlasz.

Grosser historischer Weltatlas. A legnagyobb, legrészletesebb atlasz-sorozat. Három kötetben az ókori, középkori és újkori történelem bemutatására vállalkozik. A minket érdeklő II. Teil: **Mittelalter.** Red.: Josef Engel. Hg. vom Bayerischen Schulbuch-Verlag, München, 1970. (ism.: H. Weczerka: Ein neuer Atlas zur mittelalterliche Geschichte = Zeitschrift für Ostforschung XX. (1971) 292-96.) A három kötethez egy-egy szövegekötet is tartozik: minden egyes térkép szerkesztője magyarázatokat fűz az ábrázolt tényanyaghoz: Erläuterungen. Hrg. Ernst Walter Zeeden. München, 1983.

The Times Atlas of History. London, 1984. (Budapest, 1992.) A történelmi atlasz-kiadás legújabb stílusú, divatos terméke; több benne a kép és a szöveg, mint a térképvázlat, ára messze meghaladja használati értékét, ugyanakkor számos esetben hasznos kiegészítője a többi atlasznak. Hasonló jellegű, de régebben kiadott, tehát olcsóbb (reális ár – nehéz elérhetőség):

Matthew, Donald: A középkori Európa atlasza. Bp., 1989.

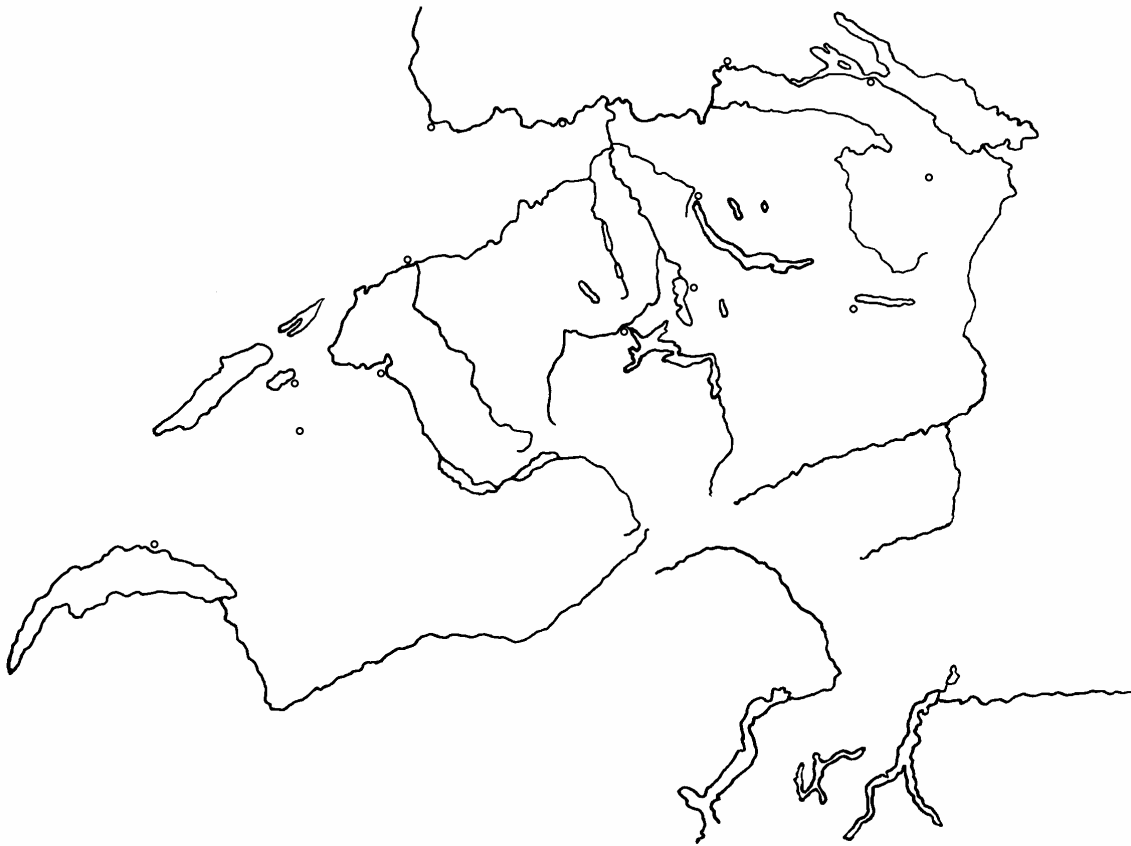
Atlasz Történelem. a Kinder-Hilgemann szerkesztette DTV-kiadás magyar változata. Magyarországon 1992-től a Springer-Hungarica kiadó, 2003-tól az Athenaeum 2000 kiadó gondozza. Valójában történelmi atlasz és kronológia együtt. Térképei jól szerkesztettek, de nagyon kicsik, szöveg-része rendkívül tömör. Áttekintésre alkalmas.

Atlas zur Kirchengeschichte und zur kirchlichen Situation der Gegenwart. Barb. v. Jochen Martin. Freiburg/Breisgau, 1970.

A történelmi atlaszokkal kapcsolatban általában meg kell jegyezni, hogy minden állam a saját történetét igyekszik a legalaposabban bemutatni, pl. Ausztria történetéhez a Putzger a legjobb, a magyar iskolák számára készült, az itt felsoroltakhoz képest szegényesnek tűnő történelmi atlasz a magyar történelem ábrázolása tekintetében – részletesség és pontosság dolgában – felülmúlja bármelyiket. Természetesen ügyelni kell a történelmi térképészeten is megfigyelhető nacionalizmus, sovinizmus káros hatásainak kiiktatására.

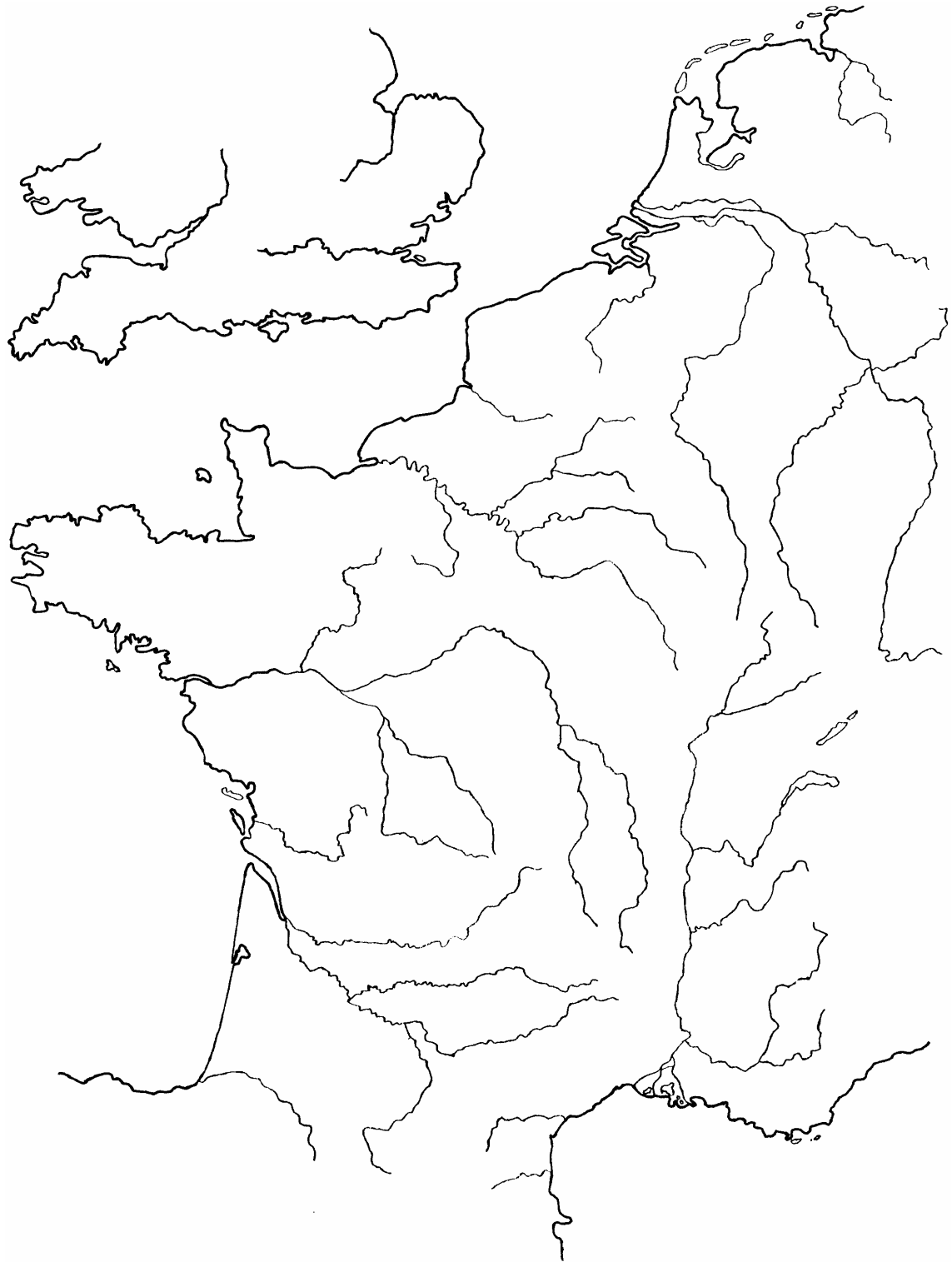
Svájc

- folyók: Aare, Rajna, Reuss, Rhône, Thur.
- tájak: Aargau, Schwyz, Thurgau, Unterwalden, Uri, Szent-Gotthárd hágó.
- városok: Basel, Bern, Fribourg, Genf, Konstanz, Luzern, Morgarten, Murten/Morat, Näfels, Sempach, St. Gallen, Zürich.

Gallia

- folyók: Dordogne, Garonne, Loire, Meuse, Mosel, Rajna, Rhône, Saône, Szajna.
- tájak: Anjou, Aquitania, Austrasia, Auvergne, Berry, Bretagne, Burgund (~ királyság; Arelate; ~ grófság (France-Comté); ~ hercegség), Champagne, Dauphiné, Gascogne, Ile-de-France, Languedoc, Maine, Neustria, Normandia, Picardia, Poitou, Provence.
- városok: Avignon, Azincourt, Brétigny, Brogne, Cambrai, Catalaunum, Chartres, Clairvaux, Clermont, Cluny, Courtai/Kortrijk, Crécy, Gorze, Grand-Chartreuse, Luxeuil, Lyon, Nancy, Orléans, Párizs, Poitiers, Prémontré, Reims, Tertry, Verdun, Vouillé.

Italia

- folyók: Adda, Adige, Pó, Tiberis, Volturno.
- tájak: Apulia, Egyházi állam, Friaul, Isztria, Lombardia, Pentapolis, Romagna, Toscana.
- városok: Aversa, Bari, Beneventum, Bobbio, Bologna, Camaldoli, Capua, Ferrara, Firenze, Genova, Legnano, Mantua, Milano, Monte Cassino, Palermo, Pavia, Pisa, Ravenna, Rimini, Róma, Salerno, Spoletum, Tagliacozzo, Torino, Velence, Verona.

Britannia

- folyók: Humber, Ouse, Severn, Temze.

- tájak: Bernicia, Deira, Essex, Kelet-Anglia, Kent, Mercia, Northumbria, Sussex, Wales, Wessex.

- városok: Cambridge, Canterbury, Clarendon, Hastings, Lancaster, Lewes, London, Oxford, Salisbury, Whitby/Streaneshalch, York.

Balkán

- folyók: Aliakmón, Boszna, Dráva, Drina, Marica, Meszta, Morava, Neretva, Olt, Száva, Sztruma, Timok, Vardar.
- tájak: Achaia, Bosznia, Bulgária, Dalmácia, Epirusz, Havasalföld, Horvátország, Koszovopolje, Macedónia, Macsói bánság, Morea, Rácország/Rascia, Zéta.
- városok: Belgrád, Durazzo, Gallipoli, Hadrianopolis, Jajca, Nikaia, Pelagonia, Raguzza, Serdica, Spalato, Szaloniki, Szerém, Tirnovo, Várna, Vidin, Zára.

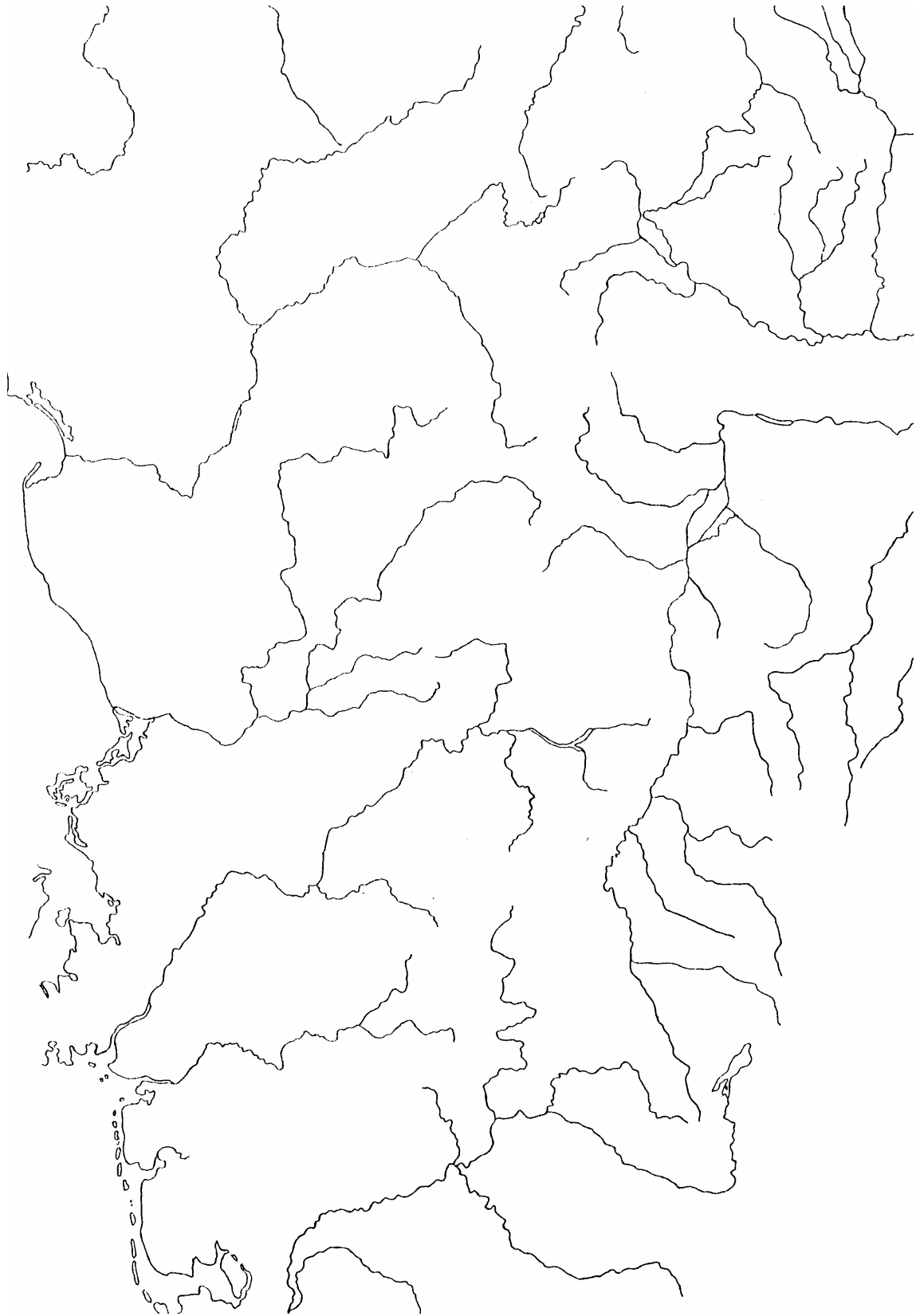

Germania

- folyók: Bug, Duna, Elba, Ems, Fulda, Inn, Majna, Moldva, Morva, Neckar, Neisse, Odera, Rajna, Saale, San, Visztula, Warta, Werra, Weser.

- tájak: Bajor, Frank, Szász, Sváb, Osztrák, Stájer hercegségek, Halics, Brandenburg, Kujávia, Lodoméria, Morva őrgrófság, Csehország, Pomeránia, Szilézia, Thüringia, Westfália.

- városok: Aachen, Augsburg, Basel, Breslau/Boroszló/Wroclaw, Eger, Gnieznó, Habsburg, Köln, Königsberg, Krakkó, Lublin, Lübeck, Mainz, Poznan, Quedlinburg, Strassburg, Trier, Worms.

Hispania

- folyók: Duero, Ebro, Guadalquivir, Guadiana, Minho, Tajo.
- tájak: Aragónia, Asturia, Galicia, Kasztília, Katalónia, León, Navarra, Portugália.
- városok: Barcelona, Cordoba, Covadonga, Granada, Lisszabon, Navas de Tolosa, Oviedo, Porto, Santiago, Toledo.

Baltikum

- folyók: Dvina, Nemunas/Nyemen.

- tájak: Gotland, Kis-Lengyelország, Kurland, Livónia, Mazóvia, Mecklenburg, Nagy-Lengyelország, Pommerellen, Poroszország, Samogitia, Scania, Sund, Volhinia, Warmia/Ermland.

- városok: Bergen, Birka, Bornhöved, Danzig/Gdansk, Haithabu, Kalmar, Kulm, Lund, Marienburg, Novgorod, Oslo, Pszkov, Reval/Riga, Schleswig, Stralsund, Thorn, Uppsala, Visby.

Magyarország

Tájak elhelyezkedése és népességének jellege a 10-15. században: Székelyföld, illetve a székely székek mindegyike, Szászföld-Királyföld, Barcaság, Csallóköz, Erdély, Etelköz, Göcsej, Jászság, Levédia, Nyírség, Magna Hungaria, Mátyusföldre, Ormánság, Órség, Szepesség, Szerémség, Szigetköz, Szilágyság, Temesköz, Vendvidék, Zselic. Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Ráma, Bosznia, Szerbia, Halics, Stájerország, Krajna, Havasalföld, Moldva.

Folyók: Duna, Morva, Morava, Drina, Lajta, Vág, Nyitra, Ipoly, Sajó, Hernád, Bodrog, Tisza, Szamos, Körösök, Berettyó, Maros, Olt, Küüllők, Rába, Zala, Sárvíz, Dráva, Száva, Mura, Zagyva.

A Magyar Királyság és társországaihoz tartozó püspökségek alapítási időszaka és püspöki székhelyei.

13-15. századi vármegyék és székek

Szabad királyi, bányá-, és erdélyi szász városok fekvése, névváltozataik (latin, német), jogállása (tárnoki, helynöki stb.).

